

vandaag De nieuwe armen

In maatpak op weg naar de voedselbank

Een groeiend aantal mensen belandt in armoede. De succesvolle zakenman van enkele jaren terug kan nu klant zijn bij de voedselbank. Hoe is het om bij 'de nieuwe armen' te horen?

Trouw keek mee bij de schuldsanering in Almere en interviewde gedupeerden. Deel 1 van een serie van vier.

Rob Pietersen

Medewerkster Wafae zucht. Ze is nog even helemaal niet klaar voor een volgende klant aan de helpdesk van schulddienstverlener Plangroep in Almere. Het verhaal van de man die net is vertrokken, die zo nadrukkelijk om hulp vroeg maar die ze zo weinig had te bieden, heeft haar geraakt. "Ik maak veel mee... Maar dit... Wat een opeenstapeling van problemen, en een uitzichtloze situatie", stamelt ze.

Jeroen Bos heeft zojuist zijn laatste schroom van zich af gegooid, is de drempel naar de schuldhulpverlening over geklommen en heeft verteld hoe hij in financiële nood is gekomen. Het begon met een overhaaste verhuizing naar een te grote, te dure, uitgewoonde huurflat omdat zijn vriendin zwanger was en er een lichtblauwe kinderkamer moest worden ingericht. Bos leende geld voor de verbouwing, de flat werd flink opgeknapt, maar de vriendin besloot ergens anders te gaan wonen.

Bos raakte vervolgens zijn baan kwijt, kon de huur niet meer betalen, werd het huis uitgezet, kreeg van de verhuurder een boete voor de ongeoorloofde verbouwing en er werd beslag gelegd op zijn uitkering. Hij krijgt nu 735 euro, zijn kosten bedragen 400 euro voor de alimentatie van zijn zoon, en 400 voor de onderhuur van een flatje. Een simpel rekensommetje: dat kan dus niet, zegt de dertigjarige universitair opgeleide man, met droge humor en doffe ogen.

Nieuwe armoede, in Almere zien ze steeds meer mensen, hoogopgeleid, in maatpak of op hakken naar de voedselbank rijden. Maar dat zijn dan de gezinnen die de weg al hebben gevonden en het gevoel van schaamte voorbij zijn. Veel groter is de groep die wacht, eindeloos wacht, en hoopt op beter, soms tegen beter weten in. Die het ene gat met het ander dicht, die de post

niet meer opent, zich schuilhoudt voor schuldeisers, die de kinderen niets wil laten merken van de financiële nood door de crisis. "Dat laatste is echt typerend voor deze groep", zegt Ellen Karstens, regio-coördinator Almere van Plangroep, als schuldhulpverlener actief in zestig gemeenten. "Deze nieuwe groep armen vindt het soms moeilijk de tering naar de nering te zetten. De bomen groeiden tot in de hemel. Ze willen voor de kinderen het liefst toch op vakantie en vinden het moeilijk 'nee' te zeggen als om de nieuwe Playstation wordt gevraagd."

Ze zijn één of twee inkomens kwijtgeraakt in de huidige crisis.

'Er zijn kinderen die denken dat je onbeperkt geld uit de muur kunt trekken'

"Dan verkoop je toch gewoon je huis", was altijd het devies. Maar de woning met overwaarde is nu vaak een huis dat onder water staat, wat betekent dat de huidige verkoopwaarde lager is dan de hypotheekschuld. "Dit is een groep die altijd de eigen boontjes dopte", zegt Karstens.

De nieuwe armen van Almere, maar ook die van al die andere steden, kennen de weg niet in de wereld van de hulpverlening. Ze vertrouwen altijd blindelings op hun eigen richtingsgevoel of routeplanner. Bij Plangroep in Almere melden zich dit jaar al zeventienhonderd mensen met hun hulpvraag, 150 daarvan zitten nu in een schuldsaneringstraject. "Of dit het topje van de ijsberg is? Dat weten we niet. We hebben gewoon geen idee hoe groot de groep is", aldus Karstens.

Ze wachten veel te lang, het is beter eerder al naar je bestedingspa-

troon te kijken of om tijdig hulp te vragen bij financiële problemen. Met de kop in het zand wordt de last steeds zwaarder. "Zulke problemen komen nooit alleen. Er ontstaan soms echtelijke ruzies, slapeloosheid, depressiviteit. Het ziekteverzuim van die ene partner die soms nog wel werkt neemt toe, er komt een loonbeslag. We hebben hier nu gezinnen die met een leefgeld van 70 euro per week moeten rondkomen", vertelt Karstens.

De auto blijft een heilige koe, geen luxe maar een recht. En bezuinigen op de kinderen is voor ouders in nood ook een lastig gespreksonderwerp. Preventiemedewerker Sonja geeft namens Plangroep en de gemeente Almere daardoor voorlichting en 'geldlessen' op scholen. "Er zijn kinderen die denken dat je onbeperkt geld uit de muur kunt trekken", aldus Karstens. "Maar er zijn ook nog steeds scholen die voor 88 euro naar Duinrell willen. En waarom moet 5 vwo voor 400 euro naar Rome? Scholen brengen ouders daarmee ook in problemen. Ze willen geen spelbreker zijn, willen niet dat hun kind als enige niet mee kan."

Je hebt de woningbezitters, de ouders, worstelend met kinderverlangens en schuldeisers, met status en schaamte. Er zijn zzp'ers, slachtoffer van de vorige crisis. Toen ontslagen en voor zichzelf begonnen. Nu opnieuw hard getroffen.

Ze komen allemaal langs in Almere, zetten hun schroom opzij en doen een intake, net als Jeroen Bos. "Ik kan niet anders. Ik red het alleen niet. Straks kom ik door de huurschuld op straat en kan ik mijn alimentatieverplichtingen niet meer nakomen. Dan zie ik mijn zoon niet meer, beland ik in de goot. Wat willen ze nou, die schuldeisers? Daar vandaan krijg ik mijn schulden helemaal nooit afbetaald."

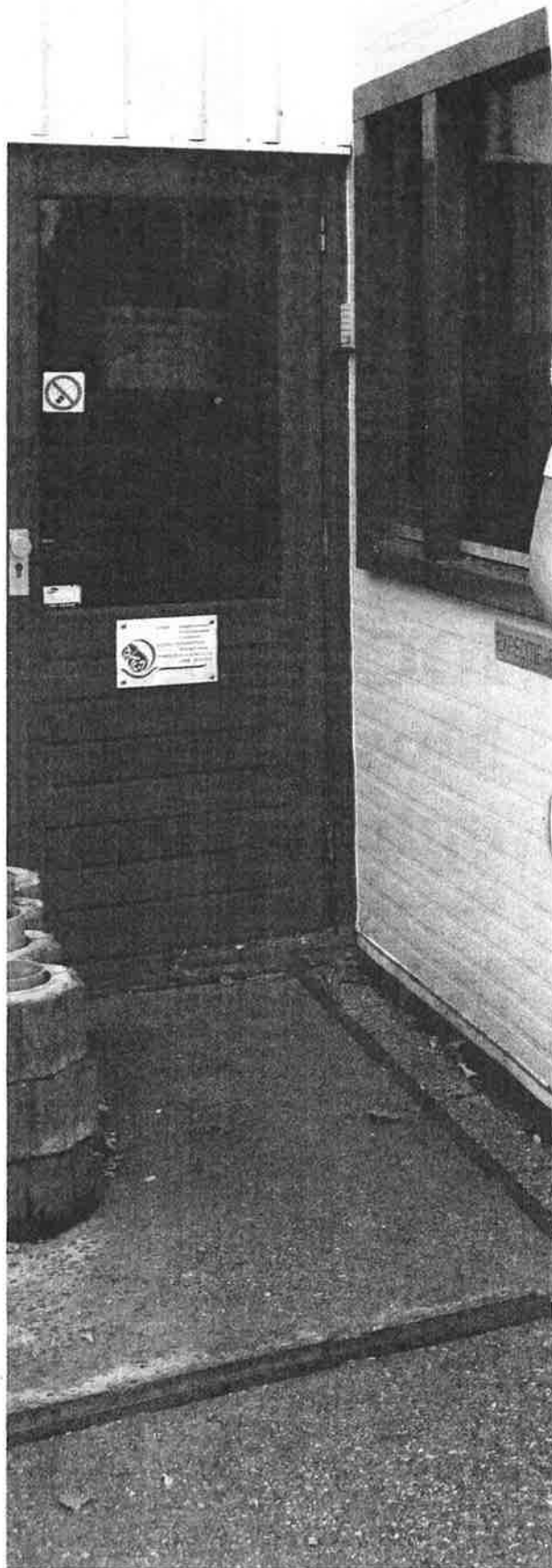
(De naam Jeroen Bos is uit privacyoverwegingen gefingeerd.)

Problematische schulden

Het aantal huishoudens met problematische schulden is verubeld sinds de crisis begon. In 2008, stelt de NVVK, de Nederlandse Vereniging voor Volkskrediet, de brancheorganisatie voor schuldhulpverlening, met negentig aangesloten organisaties. In 2012 meldden zich 84.000 mensen in nood. De gemiddelde schuld bedroeg 33.500 euro. De gemeente Almere heeft de schuldsanering uitbesteed aan Plangroep dat per 1 januari met een nieuwe manier van werken

van start ging. Nieuwe klanten worden eerst 'gescreend', via een lijst met honderd vragen, ontwikkeld door Nadja Jungmann, lector schulden en incasso bij Hogeschool Utrecht, en Roeland van Geuns, lector armoede & participatie, Hogeschool van Amsterdam. Die werkwijze wordt in Almere geloofd en lijkt snel te worden gekopieerd in andere gemeenten. De screening geeft een beeld van gedrag, motivatie en vaardigheden van de klant. Hierdoor kan per klant één advies worden gegeven

of traject worden aangeboden. Als geaccrende klanten in aanmerking komen voor schuldsanering, wordt een regeling getroffen met schuldeisers. Soms kan dat 'minnelijk' (in overleg), soms via een gerechtelijke uitspraak. Een saneringstraject duurt tussen drie en vier jaar. Er wordt een prognose gemaakt van wat afbetaald kan worden, de schuldenaar krijgt een bedrag om van te leven dat op het minimum is gebaseerd. Als het traject succesvol is verlopen, is hij daarna schuldenvrij.

Mark van Heumen voor zijn failliete bedrijf. FOTO JÖRGEN CARIS

vandaag De nieuwe armen

Kleine wereld en minimaal budget

Een recordaantal faillissementen en bijstandsaanvragen, minder vakanties, onverkoopbare huizen. De crisis eist steeds meer slachtoffers. Jongeren die hun baan kwijtraken, kunnen zomaar in de opvang belanden. Deel 2 van een serie over mensen in financiële nood: de werkloze bakkersknecht Niels Barelds (23).

Rob Pietersen

Hij klaagt niet. Hij praat sowieso niet graag namelijk. Niels Barelds (23) is een stille jongen, die liever niet opvalt. Die alleen-zijn verkiest boven gezelschap. Die niet veel nodig heeft om gelukkig te zijn. Maar zelfs dat is lastig, nu hij helemaal niets heeft.

Barelds woont sinds april bij 'Humanitas Onder Dak', dat noodopvang biedt aan mensen die 'door tegenslag aansluiting met de samenleving verliezen, dalkoos raken en een marginaal bestaan leiden'. Op de overvolle afdeling jongeren (26 bewoners in de leeftijd tot 25 jaar) heeft hij nu een eigen kamertje, met keukenblok en douche. En 35 euro leefgeld per week, voor alle boodschappen. "Het kan. Als je een beetje voorzichtig doet en goed op zoek gaat naar aanbiedingen. Ik eet twee keer per week vlees, gemiddeld één keer in de twee weken fruit. Dat is gewoon te duur. En ik heb geluk dat ik elke week een keer bij mijn vader, en een keer bij mijn broer kan mee-eten."

Veertienhonderd bruto verdiende hij tot maart 2012 als bakkersknecht, hij huurde een kamertje voor 260 euro en tracteerde zichzelf regelmatig op een nieuw computerspel. Meer was er niet nodig om Barelds toen tevreden te stellen. Er waren geen dromen over mooie vakanties, geen wensen voor wat betreft een smartphone, dure hebbedingetjes of merkleding. Wat overbleef, zette hij opzij. Voor later. Om ooit een eigen ambachtelijke bakkerij te beginnen.

"Zo zijn we opgevoed, er was nooit veel. Mijn laatste vakantie? Een weekje op de camping met mijn moeder, vijf, zes jaar geleden. Mijn duurste aankoop de afgelopen jaren? Een paar games. Mijn droomauto? Voorlopig brengt mijn fiets me overal. En als ik voor een nieuwe baan echt een auto nodig heb, dan eentje met vier wielen die me van a naar b brengt."

De nieuwe baan. Daar is hij naarstig naar op zoek. De overzichtelijke, geruststellende, tevreden stemmende tijd van veertienhonderd bruto is helaas voorbij. Vorig jaar maart verloor de Enschedeër zijn baan, door een faillissement van de bakkerij.

Hij vroeg een uitkering aan, maar nog voordat dat rond was, vond hij iets nieuws. Het duurde echter niet lang: "Het klikte niet zo met die bakker." Hij meldde zich opnieuw bij het UWV, de uitkering laat zien maanden later, door allerlei administratieve rompslomp, nog

Niels Barelds: 'Ik eet eens in de twee weken fruit. Dat is gewoon te duur.' FOTO JÖRGEN CARIS

Twee werkloze broers in een kleine woonruimte. Dat leverde spanningen op.

steeds op zich wachten. Barelds was inmiddels noodgedwongen bij zijn broer ingetrokken: "Mijn spaargeld was in september op, ik kon de huur niet meer betalen."

Twee werkloze broers in een kleine woonruimte. Het leverde spanningen op. "Ik kan het goed met mijn broer vinden, maar 24 uur op elkaars lip... We werden knettergek van elkaar. In april moest ik ge-

woon weg. Ik had geluk dat hier geen wachtlijst was. Ik had op dinsdag een intakegesprek, drie dagen later kon ik al verhuizen."

De persoonlijke begeleiders van Humanitas Onder Dak helpen hem zijn uitkering rond te krijgen. Dan moet hij het leefgeld terugbetalen en een regeling treffen om een opgebouwde schuld af te lossen. Barelds was namelijk slachtoffer van fraude met pgb. Hij zette een handtekening onder een aanvraagformulier voor een persoonsgebonden budget, in de veronderstelling dat hij daar psychische hulp voor zou krijgen.

De hulpverlener incasseerde dat geld, werd vervolgens failliet verklaard, Barelds kreeg er nooit hulp voor, maar moet (inclusief rente en proceskosten) nu wel 5500 euro terugbetalen. Daarbij komt nog een

betalingsachterstand van de zorgverzekering. "Alles bij elkaar is die schuld zo'n 10.000 euro. Elke twee weken komt er een aanmaning en is het bedrag weer opgelopen. Daar word ik wel eens moedeloos van."

Zijn moeder overleed in mei, na een jarenlange strijd tegen een hersentumor. Met zijn vader is het contact sinds de scheiding van zijn ouders in 1998 moeizaam, zegt hij. Vrienden heeft hij niet, zijn wereld is klein, het budget minimaal, maar klagen doet hij dus niet. "Ik heb onderweg best veel pech gehad, vind ik. Maar er is niets om me voor te schamen. Het is moeilijk een baan te vinden, maar ik probeer van alles. Bij bakkers, als schoonmaker, in de nachtproductie. Ooit komt er weer iets. Wat ik dan van mijn eerste salaris koop? Een nieuwe game. Daar heb ik nu geen geld voor."

'Opvang zit tjokvol'

Het aantal consumenten dat zijn betalingsverplichtingen niet kan nakomen, is in de afgelopen twaalf maanden met 45.000 gestegen naar 720.000. De laatste jaren is het percentage huishoudens met schulden aan één stuk door gestegen, meldt het Bureau Krediet Registratie (BKR).

De door de crisis oplopende werkloosheid is een bepalende factor bij het groeien van de betalingsachterstanden bij leningen, stelt het BKR. Het bureau constateert vooral een groeiend probleem met de betaling van energie- en telefoonrekeningen, en de huur. Dat merkt de Federatie Opvang, brancheorganisatie voor 75 instellingen voor maatschappelijke opvang, al maanden. Volgens voorzitter Jan Laurier melden zich bij de noodopvang steeds meer 'nieuwe armen', slachtoffers van deze crisis. Opvallend is het aantal gezinnen, meestal eenoudergezinnen. "De huurtoeslagen zijn steeds lager, de huren hoger. Die gezinnen reddend het op een gegeven moment niet meer. Vaak hebben ze nog een tijdje binnen hun netwerk onderdak gekregen, maar ook die netwerken staan door de aanhoudende crisis onder druk." Bijna een kwart van de opvangplekken wordt momenteel bezet door jongeren in de leeftijd tot 23 jaar. "Die zijn echt de dupe van deze crisis en nieuw beleid. Bijvoorbeeld de ingestelde wachtlijst van vier weken op je eerste bijstandsuitkering. Voor de meest kwetsbaren, jongeren met weinig of geen vrienden, is dat echt een probleem. Als je niets hebt, kun je niet vier weken wachten. Daarnaast kloppen er veel jongeren met schulden bij ons aan. Door nieuwe toelatingseisen van gemeenten is het voor jongeren met een laag of onregelmatig inkomen heel moeilijk de schuldsanering in te komen."

De Federatie Opvang waarschuwt dat de opvangmogelijkheden voor nieuwe slachtoffers van de crisis onder druk staan. Laurier: "Het is kunst- en vliegwerk nu. We willen mensen het liefst natuurlijk niet op straat laten staan. Maar op veel plekken in het land zitten we hartstikke vol."

advertentie

M Ambachtelijke meubelstoffeerderij
Leerspecialist
Antiekrestauratie
Interieuradviseurs
IEDEMA & zn. **65+ KORTING**

Altijd een duidelijke, geheel vrijblijvende offerte vooraf!

Wij zijn onder andere gespecialiseerd in de bekende merken: ARTIFORT, LEOLUX, GELDERLAND, ROLF BENZ, GISPEN, PANDER, OISTERWIJK EN CHESTERFIELD meubelen.

KIM
Meubelstoffen

Bel voor meer informatie
of een vrijblijvende
afspraak bij u thuis
www.miedemaonzn.nl

Goeie Janverwelddijk 48a
Gouda
Tel: 0182 - 599220

Klieweg 135
Rotterdam
Tel: 010 - 2188876

Veidweg 72
Bussum
Tel: 035 - 6512905

Miedema & Leenders
Kamp 60
Amersfoort
Tel: 033 - 4723577

GRATIS HALEN EN BRENGEN
LEVERING ONDER 3 JAAR GARANTIE

SW
CBW-erkend

nederland De nieuwe armen

De nieuwe start die een fiasco werd

Een recordaantal faillissementen en bijstandsaanvragen, minder vakanties, onverkoopbare huizen. De crisis eist steeds meer slachtoffers. Deel 3 van een serie over mensen in financiële nood: de werkloze nieuwe Nederlander Abdirahman Caamir.

Rob Pietersen

Er razen vier kinderen door zijn huis, uitgelaten in verband met het Suikerfeest. Maar het zijn niet zijn kinderen. Een vrouw schenkt thee, maar het is niet zijn vrouw. Abdirahman Caamir vertelt over zijn elendige situatie, uiterlijk onbewogen. Vanaf zijn bank, in zijn huis, dat niet meer als zijn thuis voelt. "Het is raar: ik ben te gast in mijn eigen flatje."

Nog niet zo lang geleden dacht de 41-jarige Nederlandse Somaliër dat het leven ook hem eindelijk ging toelachen. Toen kwam de financiële crisis, een huwelijks crisis, een persoonlijke crisis. Ineens lijkt het Grote Geluk verder weg dan ooit. "Ik looier nu al maanden steeds ergens anders. Je wilt niet weten in wat voor rotzooi, op wat voor een oude, vieze, kleine banken ik nu slaap. Je hoorde mij niet klagen over mijn plicht te vasten. Ik vond de ramadan heerlijk, kon elke avond gratis mee-eten in de moskee. Nu moet ik maar weer kijken hoe ik mijn dagelijkse maaltijd bij elkaar scharrel."

Hij is een held, je zou iedereen zo'n onzelfzuchtige, lieve vriend toewensen, zegt zijn advocaat Pim Fischer. "Maar de gemeente Haarlem behandelt hem als een fraudeur. Een mooi mens wordt kapot gemaakt."

Caamir vluchtte in 1994 naar Nederland, hij kreeg na twaalf jaar leven in asielzoekerscentra, een verblijfsvergunning. "Een paar maanden later had ik al werk als magazijnwerker. Ik wilde zo graag mijn eigen geld verdienen, iets moois opbouwen."

Zijn baan raakte hij kwijt in een ontslagronde bij zijn werkgever, in augustus 2011. Hij zat weer thuis, dat had ook zijn weerslag op zijn huwelijk. Zijn vrouw besloot medio vorig jaar naar Engeland te emigreren, met hun vier kinderen in de leeftijd van 1 tot 9 jaar. "Ze is er redelijk tevreden, maar de kinderen missen hun papa", zegt hij met gebroken stem en doffe ogen.

Caamir verhuurde een kamer in zijn veel te lege huis aan landgenoot Mohamad Warfa (44), die een Nederlands paspoort heeft, werkt bij sociale werkplaats Paswerk en al vier jaar probeerde zijn vrouw en vier kinderen vanuit Somalië naar Nederland te krijgen. De toestemming daarvoor kwam in november 2012. Ineens kreeg Caamir er vijf huisgenoten bij. "We hebben de gemeente meteen om eigen woonruimte gevraagd", zegt Warfa. Caamir: "We hadden afgesproken dat ik een maandje ergens zou logeren. Totdat hij en zijn gezin ergens anders onderdak hadden." Inmiddels trekt hij al negen maanden van de ene naar de andere vriend. "Het enige dat de gemeente tot nu toe heeft gedaan, is jeugdzorg op ons afsturen. Omdat ze zich zorgen maakt over onze kinderen", zegt Warfa.

Tot overmaat van ramp werd de uitkering van Caamir stopgezet. Er is sprake van fraude, zo luidde de motivering. Caamir woonde niet

Mohamad Warfa (l) logeert al een klein jaar met vrouw en vier kinderen bij Abdirahman Caamir (r). FOTO MAARTJE GEELS

'Ik vond de ramadan heerlijk, kon elke avond gratis mee-eten in de moskee. Nu moet ik maar weer kijken hoe ik mijn maaltijd bij elkaar scharrel.'

waar hij opgef te wonen. "Toen ik het ging uitleggen, zeiden ze dat ik dat gezin dan maar uit mijn huis moest knikkeren. Maar ik kan een vriend toch niet op straat zetten? De gemeente heeft gedreigd met een van mijn kinderen af te pakken, als ze dakloos zijn. Ik weet hoe het is: kinderen te moeten missen. Dan zwerf ik liever zelf rond."

Door het stopzetten van de uitkering is er nu een huurschuld. De verhuurder startte een ontruimingsprocedure. "Vroeger kon je als advocaat nog wel eens iets regelen met het UWV, de woningbouwvereniging, gemeente of deurwaarder. Nu niet meer", aldus advocaat

Fischer. "Het armoedebeleid is in deze crisis verder uitgekleed, er lijkt tegenwoordig alleen nog maar geld te gaan naar fraudecontrole. Ik ruik fraude op een kilometer afstand: dit is geen fraude, maar armoede. Als Caamir zijn huis opeist, staat Warfa op straat en meldt die zich bij de gemeente. Maar daar lijkt ze te denken: dat zoekt het volgende loket maar uit."

Behalve de huurschuld heeft hij een betalingsachterstand in de ziektekosten. Zo'n 10.000 euro, alles bij elkaar. Er is geen geld zijn kinderen te bellen, al helemaal niet ze te bezoeken. De nieuwe start in Nederland is vooral nog een fiasco. "Ik

Jarige kinderen melden zich ziek uit schaamte

"Eerst was alles gefocust op de komst van mijn gezin naar Nederland. Nu is er het probleem van de woonruimte. Als dit is opgelost, moet ik ervoor zorgen dat we kunnen rondkomen en dat mijn kinderen een toekomst hebben", zegt Mohamad Warfa.

Zo'n 377.000 kinderen in Nederland groeien op in armoede, stelt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Eén op de negen, volgens Kinderombudsman Marc Dullaert. Daarmee ligt het aantal kinderen in armoede veel hoger dan bijvoorbeeld het aantal arme vijfjagers (1 op 20) of arme gepensioneerden (1 op 33). "Het gaat om kinderen die het moeten doen met één maaltijd per dag, in de winter op zomerschoenen naar school moeten of bij wie de elektriciteit thuis is afgesloten", zegt Dullaert. "Basale levensbehoeften."

De stichting Jarige Job berekende dat jaarlijks ruim 60.000 kinderen hun verjaardag niet kunnen vieren. "Gewoon omdat er thuis te weinig geld is", zegt Huib Lloyd die de stichting samen met zijn vriendin Barbara Kathmann begon. "Na de geboorte van onze oudste zoon kregen we zoveel cadeaus. Na een week hadden we vier fietsjes staan... We wonen in de Rotterdamse wijk Spangen. Het contrast met buurtgenoten die zichtbaar tekortkomen, is enorm. Zo kwamen we op dit idee. Jarige Job maakt een einde aan het verjaardagsleed van kinderen uit de armste gezinnen en trakteert ze op een leuke dag. Die kinderen krijgen een verjaardagsbox met alles erop en eraan. Ballonnen en slingers, traktaties voor op school en thuis en een mooi cadeau."

In 2012 bezorgde Jarig Job 10.000 boxen bij gezinnen die afhankelijk zijn van de voedselbank. In 2014 moeten dat er 60.000 zijn, zegt Lloyd. "Dit gaat om de eigenwaarde van ouders. En om die van het kind. We hebben in Amsterdam onderzoek gedaan. Daaruit bleek dat 24 procent van de jarige kinderen zich uit schaamte ziek meldde, omdat ze niet konden trakteren."

voel me schuldig", zegt Warfa. "Natuurlijk neem ik hem niets kwalijk", reageert Caamir, naast hem op de bank. Zijn bank. "We dachten allebei dat dit maximaal een maandje zou duren. Maar ik hoop nu wel snel weer in mijn eigen huis te kunnen wonen."

De gemeente Haarlem wil niet te diep op de klachten ingaan, omdat er nog juridische procedures lopen en om de privacy van Caamir en Warfa te respecteren. "Wij gaan uit van wettelijke regels en door de gemeenteraad vastgesteld beleid. Wij hanteren en handhaven deze regels zonder aanzien des persoons", zegt een woordvoerder.

nederland De nieuwe armen

Van groente alleen kun je niet leven

Een recordaantal faillissementen en bijstandsaanvragen, minder vakanties, onverkoopbare huizen. De crisis eist steeds meer slachtoffers. Deel 4 en slot van een serie over mensen in financiële nood: failliet tuindersechtpaar Annie en Jeroen van Leeuwen.

Rob Pietersen

Het is niet voor niks bijna Zeeland, hier in het dorpje Lepelstraat: Annie van Leeuwen heeft verteld over jarenlang keihard werken als tuinder, over een leven tussen tomaten en paprika's. Hoe ze het hoofd boven water probeerden te houden, maar nu toch koppie onder gaan.

Dan zegt ze ontnuchterend, bijna Zeeuws nuchter: "We zijn achttien jaar geleden met niks begonnen. Nu is er weer niks. Ik had het graag anders gezien, maar zo is het nu eenmaal."

Annie (43) en haar man Jeroen van Leeuwen (45) tuimelden eind jaren negentig in de valkuilen van een beginnend tuinder. Ook zij lieten in de beginjaren de privé- en zakelijke boekhouding dwars door elkaar heenlopen. Ze hoorden de horror-scenario's en zetten het recht. Totdat er een paar jaar geleden acute geldnood was, en er alleen met het woonhuis als onderpand nog wat geld bij de bank losgepeuterd kon worden. "We hebben allebei onze handtekening gezet. Natuurlijk. Daar hoefden we niet lang over na te denken, We wilden verder."

We zijn te ver gegaan, zegt ze nu. Ze hadden vijf jaar geleden moeten stoppen. Maar dat is achteraf makkelijk praten. Als je dromen over paprika's en tomaten gaan, je dag in dag uit daarmee bezig bent, heb je geen tijd voor nachtmerries over curatoren of faillissementen. "In november werd duidelijk dat het zo niet verder kon, het faillissement wordt nu afgewikkeld. Het is heel spannend hoe het er financieel voor ons uit gaat zien. We zijn nu ons laatste spaargeld aan het opmaken. Dat gaat hard."

De melkboer komt langs, noodweer lijkt er ook aan te komen. Nee hoor, zegt Annie van Leeuwen optimistisch. "Dat waait over. Ik ga straks de was buiten ophangen." Even later moet ze met haar bezoek snel naar binnen. Niet alles valt met boerenverstand te voorspellen, verklaren of op te lossen.

Annie en Jeroen van Leeuwen gingen in 1995 'in de paprika's', ze bouwden een bedrijf op met zes hectare kassen, hadden in het drukke seizoen veertig tot vijftig man personeel rondlopen. Maar het ging niet goed, de prijzen daalden. Daarnaast voelden ze zich steeds meer manager in plaats van teler. Ze besloten vijf jaar geleden het roer om te gooien en 'biologisch te gaan'.

Het was een flinke investering, een groot risico. "Dan moet het eigenlijk meteen goed gaan. Maar ja... Het is toch een andere manier van werken: je moet van alles uitvinden. Dat gaat met vallen en opstaan. Het eerste jaar kregen we luis erin: de helft van de oogst konden we weggooiden."

Het ging van kwaad tot erger, vertelt ze nog voor het onweer zich aankondigt, op de veranda, met uitzicht over weilanden en kassen. In een hans-en-grietjehuisje, met appelboom, vuurkorf, pony en trampoline voor de kinderen: Loek (14), Selma (13) en Gert (11). Iets verderop wordt een van de ontbrekende

Annie van Leeuwen met zoon Gert en hond Jules op het erf in Lepelstraat. FOTO JORGEN CARIS

'Het is heel spannend hoe het er financieel voor ons uit gaat zien. We zijn ons laatste spaargeld aan het opmaken. Dat gaat hard.'

stukken van de A4 aangelegd. Ze konden er een stuk grond voor verkopen aan Rijkswaterstaat. Maar ook dat geld verdween in de bodemloze put.

Maar man probeert na het faillissement als teeltd adviseur in Azië geld te verdienen. Hij is voor de zesde keer een paar dagen 'die kant op'. Niet leuk, maar er moet schuld worden afbetaald, geld verdiend. De paprika's, tomaten en courgettes komen gratis van burenen. Groente genoeg, maar er is meer nodig om in leven te blijven. Annie begint eind deze maand een deeltijd lerarenopleiding. Ze hoopt op een middelbare school aardrijks-

kunde en biologie te gaan geven. "Dat zal niet makkelijk worden. Het is crisis, hè. Niet alleen bij ons. En ik heb geen ervaring in lesgeven, noch een netwerk in het onderwijs", zegt ze.

"In het ergste geval moeten we iets gaan huren in het dorp. Maar we hopen hier te kunnen blijven. Er verandert al zoveel voor de kinderen. Het bedrijf weg uit de achtertuin, hun vader in het buitenland, hun moeder straks lange dagen aan het werk. Voor de vaste vakantie in oktober is geen geld. En hun muzieklus... Ik denk dat we mijn vader eens lief moeten aankijken of hij dat kan voorschieten."

'Boerenbedrijf vaak gezien als levenswerk'

In totaal gingen in 2012 11.235 bedrijven, eenmanszaken en personen failliet. Niet eerder was dit aantal zo hoog. Dit jaar dreigt nog slechter te worden, waarschuwt het Centraal Bureau voor de Statistiek op basis van het eerste halfjaar: "Dramatische cijfers". Maar het aantal faillissementen in de land- en tuinbouw is nog relatief beperkt, zegt Ton Duffhues van ZLTO, de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie. "In de stad zie je mensen die op krediet blijven kopen, op het platteland gaat dat anders. Boeren hebben een klassieke overlevingsstrategie. Als er minder binnenkomt, gaan ze minder uitgeven. In de hoop dat de markt weer aantrekt, of de oogst volgend jaar beter is. Zo houden ze het wat langer vol. Maar onze mensen zien veel boerenbedrijven die door een diep dal gaan of op omvallen staan. Er is zeker verborgen armoede. Je ziet het aan de verzorging van het erf, achterstallig onderhoud, soms aan de kleren van de kinderen", aldus Duffhues.

ZLTO heeft een sociaal fonds, een potje om haar leden te ondersteunen, adviseurs of de agrarische bedrijven te laten rondkijken en meedenken, er zijn ook twee sociale (vroeger sociaal-pastorale) werkers die leden en hun gezinnen een 'luisterend oor bieden' en begeleiden. Daarnaast organiseert ZLTO cursussen en programma's zoals 'Nieuwe start', waaraan ook Annie van Leeuwen deelnam. Duffhues: "De boerderij wordt vaak gezien als levenswerk. Als dat door een faillissement wegvalt, is het vaak best moeilijk de knop om te zetten. De pijn te verwerken en weer voorruit te durven kijken. Vaak denkt zo'n boer: ik kan niks, ik ben vijftigplusser, wie zit er nou op mij te wachten? Maar dit zijn ondernemers, ze hebben op hun bedrijf leiding gegeven, ze hebben verstand van boekhouding en zijn ook nog eens gewend de handen uit de mouwen te steken. Onze ervaring is dat ze de slachtofferrol snel achter zich laten en binnen hun netwerk een leuke baan vinden. Ondanks de crisis."

'In het ergste geval moeten we iets gaan huren in het dorp. Maar we hopen hier te kunnen blijven. Er verandert al zoveel voor de kinderen.'

Het duurt vaak te lang: erkennen dat het niet goed gaat en dat je hulp nodig hebt

We zijn achttien jaar geleden met niks begonnen. En nu is er weer niks", vertelt Annie van Leeuwen op pagina 6 van deze editie. Het verhaal over de ondergang van het tuinbouwbedrijf dat zij en haar man Jeroen hadden, was de vierde en laatste aflevering in een serie portretten van 'nieuwe armen'. Niet de traditionele armen, voor een dubbeltje geboren en nooit een kwartje geworden, maar mensen die een kwartje waren, of veel meer, en die zijn teruggevallen naar een dubbeltje, of veel minder. Door de aanhoudende economische recessie groeit hun aantal.

Reorganisaties, afvloeiingen en faillissementen kunnen ertoe leiden dat mensen niet kunnen voldoen aan de financiële verplichtingen die ze zijn aangegaan. Er kan een cascade van problemen in gang worden gezet van oplopende schulden, verlies van huis, verbroken relaties, psychische problemen et cetera. Is het leed van deze nieuwe armen groter dan dat van de traditionele arme, die het altijd moeilijk heeft gehad? Dat is niet te zeggen; het ene leed valt niet te wegen tegen het andere. Maar het fenomeen is nieuw, groeiend en stelt zijn eigen problemen. Wat de vier verhalen in deze korte reeks verbindt, is een patroon;

de armoede dient zich niet aan met een klap, maar door een reeks van opeenvolgende gebeurtenissen. Het zijn niet altijd dezelfde gebeurtenissen, de verhalen zijn verscheiden, maar er is wel steeds die cascade. Dat betekent: hoe eerder het probleem onder ogen wordt gezien, hoe beter. Dat geldt eerst en vooral de betrokkenen zelf. En voor hen blijkt dat juist moeilijk; het duurt vaak lang voor mensen erkennen dat het niet goed gaat en voor ze de schroom overwinnen om professionele hulp te zoeken. Het was een flinke klus om voor deze artikeleerders mensen te vinden die in de krant over hun problemen wilden vertellen.

De nieuwe armen zijn mensen die gewend zijn hun eigen boontjes te doppen, zegt een schuldhelpverlener in de reeks. Je etaleert je moeilijkheden niet graag. De mensen die dat wel doen, tegenover de krant, tegenover schuldhulpverlening, zijn het topje van een grote, zwiiggende ijsberg. Het is voor overheden en hulpverlenende instanties belangrijk dat te beseffen. Ze zullen zelfs met de grootste bak geld armoede niet uitbannen. Maar ze kunnen mensen misschien aanmoedigen om zich kenbaar te maken als het niet goed gaat. Het overwinnen van de schaamte kan de schade beperken, voor de betrokkenen en voor de samenleving.